

Коваленко І. Й.,
зав.відділу наукової
реферативної інформації
ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського

ПЕДАГОГІКА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Реферативний огляд

Вступ

Реферативний огляд містить узагальнену інформацію про стан розробки питання без їхньої критичної оцінки автором огляду. Призначення цього огляду – ознайомити споживачів інформації зі станом розробки проблем педагогіки сімейного виховання дітей шкільного віку. При підготовці огляду було використано матеріали за 2006–2013 роки із загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова», реферативної галузевої бази даних Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, мережі Інтернет. Реферати подано українською мовою.

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, у домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності. Сьогодні проблеми сім'ї та сімейного виховання набули особливої актуальності. Важливість сім'ї поступово зростає: усвідомлюється її роль у розвитку підростаючого покоління – адже саме в сім'ї у дитини формуються моделі майбутнього життя, тому дуже багато залежить від батьків та інших близьких. В огляді презентовано чимало праць з питань сімейного виховання, виховання батьків як в Україні, так і в зарубіжжі.

РОЗДІЛ І. ІСТОРІЯ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

Сім'я - найдавніша і найстійкіша соціальна спільність. Виникнувши на зорі людства, вона пройшла через багатовікову історію, являючи собою унікальну опору суспільства. Традиції родинного виховання склалися упродовж багатьох століть і зміцнювалися в ході історичного розвитку людства. З давніх-давен українці розглядали сім'ю і рід як святиню, а виховання дітей – як святий обов'язок батьків. Завдяки вихованню в родині народ продовжував себе у своїх дітях, генезував свій національний дух, характер, менталітет, традиційну родинно-побутову культуру. В українських родинах дітей завжди вчили, що людина невіддільна від свого роду, нації. Змалечку привчали дітей молитися за батьків і за всю свою сім'ю. Вихованням дітей у сім'ї опіковувалася переважно мати. Роль матері в родинному вихованні є неперевершеною. Вона стояла на сторожі доброї, лагідної, світлої атмосфери в домі. Тому ідеал людини, характер моралі, спосіб життя українців підпорядковані нормам, що є типовими для жінки.

Звідси й генетичні риси національного характеру: сердечність, доброта, щирість, гостинність, працьовитість.

Виховні ідеї у творчій спадщині Пантелеймона Куліша / О. Кравченко // Рідна шк. — 2009. — № 8/9. — С. 68-73. — Бібліогр.: 13 назв. — укр.

Надано оцінку педагогічному і просвітницькому аспекту діяльності Пантелеймона Куліша (1819 - 1897) - автору педагогічних статей із проблем навчання й виховання підростаючого покоління, науково-популярної літератури для просвіти народу та першого україномовного підручника для початкового навчання грамоти "Граматка". Розглянуто проблеми сімейного дошкільного виховання, необхідності розбудови національної школи з рідною мовою викладання й організацією навчально-виховного процесу за принципами природовідповідності та народності, тісного співробітництва сім'ї та школи. Проаналізовано художній спадок П.Куліша, що надає можливість розкрити сутність його поглядів на народність у вихованні як основний засіб формування ментальності дитини.

Виховання учнів початкової школи на традиціях лемківської сім'ї [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Русин Галина Андріївна ; Інститут проблем виховання АПН України. - К., 2006. - 214 арк.: іл. — Бібліогр.: арк. 167-186. — укр.. *Охарактеризовано етнічну групу українського народу – лемків, яка в минулому проживала вздовж Карпатських гір, але в силу історичних причин фактично втратила свої споконвічні землі. Висвітлено ідею використання етнопедагогічних традицій, духовної культури українського народу у вихованні молодого покоління. Зауважено, що типовою рисою лемківської родини було проживання разом представників кількох поколінь, що сприяло збереженню традицій, які передавалися від старших молодшим і були основним виховним елементом у підготовці дітей до самостійного життя. Відмічено, що саме матері належала визначальна роль у вихованні дитини, формуванні у неї відповідних цінностей. Вказано, що в основі традиційного родинного виховання лемків завжди була праця як мірило духових і фізичних якостей людини. Підкреслено, що лемківська сім'я свято вірила в те, що повноцінне формування людини відбувається тільки при наявності у неї моральних імперативів та основ християнської етики. Констатовано ефективність методики виховання учнів на лемківських родинних традиціях і способів їх впровадження у виховний процес початкової ланки загальноосвітнього закладу.*

Духовно-моральна підготовка молоді до сімейного життя у філософській думці [Текст] / О. В. Чеботарьова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворіз. держ. пед. ун-т. - Кривий Ріг : КДПУ, 2011. - Вип. 33. - С. 560-565. - Бібліогр.: с. 565 (5 назв) . — укр.

Проаналізовано погляди античних філософів щодо проблеми сім'ї, ролі дружини і чоловіка. Запропоновано правила й рекомендації філософів щодо одруження й створення сім'ї. Акцентовано увагу на духовно-моральному аспекті підготовки молоді до сімейного життя та важливості формування у майбутнього подружжя моральних якостей, наявності яких сприятиме створенню щасливої сім'ї.

Єдність духовного і фізичного розвитку дитини у системі педагогічної освіти батьків Павлиської школи (60-70 роки ХХ ст.) [Текст] / В. Л. Федяєва // Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту : матеріали V Міжнар. та XIX Всеукр. пед. читань, 11-12 жовт. 2012 р. у м. Донецьку : [у 4 т.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Укр. асоц. ім. Василя Сухомлинського, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Донец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. - Донецьк : Витоки, 2012. - Т. 3. - С. 31-35. - Бібліогр.: с. 35 (5 назв)

Розглянуто проблему формування педагогічної культури батьків у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. Відзначено полікомпонентність структури феномена „педагогічна культура батьків“, в якій виділено такі складові: розуміння та осмислення відповідальності батька й матері за виховання дітей, знання теорії та практики виховання дітей у сім'ї, знання законів психічного та фізіологічного розвитку, практичні вміння та навички організації життєдіяльності дитини в сім'ї, взаємозв'язок з іншими виховними інституціями. Зосереджено увагу на необхідності диференційованого підходу до виховання педагогічної культури з урахуванням рівня освіти батьків та вікових особливостей дітей. На основі досвіду педагогічної освіти батьків у Павлиській школі виокремлено форми і методи роботи батьківської школи, серед нових форм названо педагогічні практикуми, консиліуми. Констатовано цілісний характер, гуманістичну направленість програми педагогічної освіти батьків за В. О. Сухомлинським.

Моральне виховання дітей молодшого шкільного віку в західній Україні (1919 – 1939 рр.) / Стахів Л. // Молодь і ринок .– 2011.– № 7. – С. 96-99. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Розкрито зміст морального виховання дітей молодшого шкільного віку, яке мало місце у школах Західної України у міжвоєнний період; висвітлено важливість творчого використання вітчизняної педагогічної спадщини минулого у ракурсі морального виховання кожної особистості.

Морально-етичне виховання в українській сім'ї (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Муляр Наталія Михайлівна; Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2010. – 20 с. – Бібліогр.: 11 назв. – укр..

Розкрито передумови становлення та розвитку української сім'ї. Досліджено процес формування цінностей морально-етичного виховання, основою якого були загальнолюдські цінності, загальновизнані моральні категорії та норми, які були вироблені народом у процесі історичного розвитку і залишаються незмінними: відповідальність, чесність, безкорисливість, гідність, любов та повага до старших тощо. Визначено роль співпраці сім'ї, школи та церкви у процесі формування морально-етичної культури особистості – дієвої, активної моральної позиції дитини. Проаналізовано практику виховання морально-етичних цінностей дітей та молоді в українській сім'ї означеного періоду. Констатовано, що відродження морально-етичних цінностей особистості стає необхідною

умовою становлення людини нової доби, людини XXI століття, від якої залежить майбутня доля України.

Навчальна книга як засіб родинного виховання молодших школярів у Західній Україні (1919-1939 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук / Стахів Лілія Григорівна; Житомир. Держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2007. – 20 с. – Бібліогр.:13 назв. – укр.

Досліджено зміст україномовної навчальної книги для молодших школярів як засобу родинного виховання. Визначено передумови, етапи і тенденції розвитку навчальної книги на західноукраїнських землях. Доповнено педагогічну теорію науковими знаннями про еволюцію понять „навчальна книга”, „родинне виховання”. Виявлено залежність сімейної спрямованості змісту навчальної книги від конкретно-історичних умов західних регіонів України. Зауважено, що придбання особистісного сімейного досвіду школярами під час навчальної діяльності християнських настанов, одержаних у сім'ї, церкві, формувало відповідальність дітей за майбутнє свого народу, своєї культури. Обґрунтовано перспективи творчого використання змісту навчальної книги у родинному вихованні молодших школярів у сучасних умовах.

Національне виховання в родинах української еліти (кінець XIX – початок XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук. / Хлистун Ніна Григорівна; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 20 с. – Бібліогр.:8 назв. – укр.

Висвітлено головні напрями національного виховання (психологічний, світоглядний, етичний, етнокультурний на основі узагальнення родинно виховного досвіду в досліджуваних родинах). Виокремлено поведінкові аспекти (морально-емоційний, діяльнісно-вольовий, мовленнєво-культурний). Виявлено умови, форми, методи, засоби виховання. Розроблено модель виховання елітарної особистості. Зроблено висновок, що на формування елітарної особистості у родинах української еліти означеного періоду впливали такі умови, як позитивна сімейна атмосфера, великий педагогічний потенціал батьків, естетика повсякденного сімейного життя, громадська діяльність батьків. Відмічено, що основними формами виховання були: домашні театри, колективні читання, сімейні концерти, шевченківські вечори, літературна діяльність.

Особливості виховання дітей у сім'ї Півдня України: автореф. дис.. канд. пед. наук / Щербина Віталій Юрійович; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 20 с. – Бібліогр. : 11 назв.– укр.

Досліджено специфіку сімейного виховання дітей у різних за типами родинах, що населяли Південь України протягом XIX століття. Простежено основні напрями, форми, методи і засоби виховного впливу на дітей як в однонаціональних, так і в етнічнозмішаних родинах. Проаналізовано розвиток поліетичної сім'ї в історичній ретроспективі. Розглянуто основні її особливості. З'ясовано специфіку виховання у селянських, робітничих сім'ях, родинах духовенства та інтелігенції. Обґрунтовано основні тенденції розвитку родини на Півдні України в XIX ст.

Педагогічна освіта батьків у 50-70-х роках ХХ століття в Україні: автореф. дис.. канд.. пед.. наук / Єсьман Ірина Володимирівна; Кіровоград. Держ. пед.. ун-т ім.. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 20 с. – Бібліогр. :15 назв. – укр.

Проаналізовано сучасний стан педагогічної освіти батьків на основі вивчення історико-педагогічного досвіду, та публікацій архівних матеріалів означеного періоду. Проаналізовано вплив соціальних та політичних трансформацій на розвиток основних положень педагогічної освіти. Розкрито основні ідеї та педагогічні підходи до педагогічної освіти й досвід її реалізації у практичній діяльності школи, сім'ї, громадських організацій. Визначено та систематизовано шляхи, методи та прийоми педагогічної освіти батьків у вітчизняній педагогіці 50-70-х роках ХХ ст.

Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах / Л. Леонова // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2011. – № 3. – С. 163-170. – Бібліогр.: 6 назв. – укр.

Теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні засади сімейного виховання дітей і молоді та визначено умови його ефективної організації у сучасній українській родині. Зосереджено увагу на меті сімейного виховання, що спрямована на формування таких рис і якостей особистості, які допоможуть гідно подолати їй життєві труднощі, перешкоди й негаразди. Наведено перелік причин (проблем), які дозволяють або заважають молодим батькам займатися вихованням власних дітей, а також рекомендації батькам, які допоможуть уникнути значних помилок у навчально-виховному процесі. Наголошено, що, оскільки виховання є головною сферою діяльності старших поколінь, до батьків висуваються такі соціально-психологічні та педагогічні вимоги: почуття високої відповідальності перед людьми за виховання дітей, створення достойних умов для розвитку і виховання дітей та ін.

Проблема сімейного виховання за статтю у педагогічному дискурсі ХІХ - початку ХХ століття / Г. В. Приходько // Шлях освіти : наук.-метод. журн. - 2013. - № 1. - С. 31-34. - Бібліогр.: 13 назв. – укр.

Виявлено та розкрито педагогічні погляди на проблему сімейного виховання за статтю в зарубіжному та вітчизняному педагогічному дискурсі ХІХ - початку ХХ ст., зокрема виокремлено основні ідеї, що досліджувалися в рамках вищеназваного періоду. Охарактеризовано концептуальні засади досліджуваної проблеми з позиції гендерного підходу, висвітлено основні компоненти сімейного виховання дівчаток та хлопчиків з позицій традиційних цінностей та егалітарного підходу, з допомогою якого обґрунтовано доцільність однакового для дітей обох статей сімейного виховання. Констатовано домінування ідеї про "вроджені статеві відмінності" між хлопчиками та дівчатками, "природжені статеві ролі". Аргументовано доцільність виховання дітей у родині за стереотипами поведінки, що відповідають біологічним характеристикам їх статі.

Проблеми сім'ї і сімейного виховання в працях політичного діяча раннього радянського періоду (1917-1941) О. Колонтай (1872-1952) [Текст] / В. Федяєва // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла

Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. – Умань : [б. в.], 2012. – Вип. 2. – С. 65-67. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Висвітлено концепцію вирішення питань щодо проблем сім'ї та сімейного виховання з позиції політичної діячки О. М. Колонтай. Розкрито сутність її поглядів на створення законодавчих основ материнства і дитинства на державному рівні у перші роки радянської влади. Обґрунтовано значення ідей О. М. Колонтай у межах означеної проблеми.

Система виховання в сім'ї Нікітіних в контексті проблем педагогічної науки і практики (70-ті-80-ті роки ХХ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук; / Фатєєва Катерина Володимирівна; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 20 с. – Бібліогр.: 12 назв. – укр..

Висвітлено практику виховання дітей у сім'ї Нікітіних у контексті розвитку педагогічної науки 70-х-80-х роках ХХ ст. Визначено соціально-економічні, політико-ідеологічні, культурно-освітні передумови створення новаторської системи раннього природного розвитку дитини. Розкрито основні ідеї та педагогічні підходи до раннього фізичного розвитку, формування творчої активності й самостійності дітей у конкретній моделі сім'ї – багатодітній сім'ї радянської інтелігенції. Визначено та систематизовано форми, методи, засоби, прийоми фізичного, інтелектуального, трудового, морального розвитку дітей у творчій спадщині Нікітіних.

Теорія і практика домашньої освіти в Україні у першій половині ХІХ століття: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Денисенко Марина Валеріївна; Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – 20 с. – К, 2009. – 21 с. – Бібліогр. : 11 назв. – укр.

Схарактеризовано тенденції розвитку домашнього навчання та виховання в Україні, починаючи з існування Київської Русі до ХІХ століття. Розкрито погляди світових і вітчизняних філософів, просвітників, педагогів на організацію домашньої освіти. Конкретизовано мету домашньої освіти у досліджуваний період. Визначено нормативну основу діяльності домашніх наставників і вчителів в означений період. Проаналізовано законодавчі документи та педагогічні ідеї, що впливали на характер домашньої освіти. Науково обґрунтовано етапи розвитку діяльності гувернерів як професійних учителів в Україні в першій половині століття. Виявлено і схарактеризовано провідні методи і форми діяльності гувернерів. Накреслено шляхи творчого використання позитивного історико-педагогічного досвіду діяльності гувернерів у сучасних умовах.

РОЗДІЛ ІІ. СІМ'Я ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Оскільки мета виховання підростаючого покоління — формування всебічно розвиненої особистості, сім'я, як і школа, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання. Духовне багатство особистості, її погляди, потреби та інтереси, спрямованість і здібності багато в чому залежать від того, в яких умовах протікає їх формування в дитинстві та юнацькі роки. У зв'язку з особливою виховною роллю родини виникає питання про те, як зробити так, щоб максимізувати позитивні і звести до мінімуму негативні впливи родини на

виховання дитини. Для цього необхідно точно визначити внутрішньо соціально-психологічні фактори, що мають виховне значення. Головне у вихованні маленької людини – досягнення душевного єднання, морального зв'язку батьків з дитиною. Батькам ні в якому разі не варто пускати процес виховання на самоплив і в більш старшому віці залишати змушненого дитину наодинці із самим собою. Виділяються три фактори, що впливають на розвиток людини: спадковість, середовище і виховання. У кожній родині об'єктивно складається певна, далеко не завжди усвідомлена нею система виховання. Тут маєтєся на увазі і розуміння цілей виховання, і формулювання його завдань, і більш-менш цілеспрямоване застосування методів і прийомів виховання, врахування того, що можна і чого не можна допустити у відношенні дитини. Можуть бути виділені чотири тактики виховання у сім'ї і відповідають їм чотири типи сімейних взаємин, що є передумовою і результатом їх виникнення: диктат, опіка, невтручання і співпрацю

Деякі аспекти використання досвіду антропософії Рудольфа Штайнера / М. Клим // Молодь і ринок. - 2010. - № 12. - С. 134-138. - Бібліогр.: 12 назв. - укр.

Творчо осмислено здобутки Р. Штайнера стосовно виховання дітей.

Простежено вплив його педагогічних поглядів на формування сучасної виховної компетенції батьків. Обґрунтовано сутність тілесної, душевної та духовної організацій дитини, відзначено необхідність удосконалення системи відносин батьків з дітьми, поступово активізуючи "початковий капітал" новонародженої дитини. У контексті дослідження даної проблематики викладено основні принципи концепції проекту "Вальдорфська педагогіка в Україні". Наведено приклади застосування принципу зв'язку виховання з життям, доступність якого, безсумнівно, визначається обставинами сімейного устрою. Визначено характер родинних відносин у антропософії, найбільш наближений до сучасного трактування науковцями - оптимальна дистанція; конкретизовано перспективи подальшої розробки аналогічних закладів, необхідність визнання державою пріоритетності створення антропософських товариств.

Дитиноцентрична концепція сімейного виховання у науковому доробку В. О. Сухомлинського / Федяєва В. Л. // Педагогічний дискурс. – 2011.– № 10. – С. 496-500. – Бібліогр.: 24 назв. – укр..

Розкрито принципи, складові та шляхи реалізації дитиноцентричної концепції сімейного виховання В. Сухомлинського.

Епістолярний жанр як важливий засіб батьківського виховання / Т. Завгородня // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 8/9. - С. 20-24. - Бібліогр.: 10 назв.

Розкрито питання посилення уваги до гендерної проблематики. Визначено про актуалізацію «чоловічого питання» у сучасній педагогіці, особливо, що стосується проблем виховання у сім'ї. Висвітлено роль батька в сімейному вихованні. Враховано різницю між вихованням материнським і батьківським (у вузькому значенні слова). Виявлено традиції використання листів не лише в соціально-культурному сенсі, а й як спосіб педагогічного впливу на адресата. Обґрунтовано значення впливу батьків на формування особистості майбутніх

поколінь на прикладі листів до синів. Досліджено епістолярний жанр як важливий засіб виховання молодого покоління.

Індивідуальний підхід як умова виховання обдарованих дітей молодшого шкільного віку / Косенко В. А. // Наука і освіта 2007. – . № 6-7. – . 91-94. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Висвітлено питання, пов'язані із проблемою виховання обдарованих дітей молодшого шкільного віку із використанням індивідуального підходу.

Коли і де треба формувати економічне мислення в дитини? / Т. О. Бойчук // Пед. пошук : наук.-метод. вісн. - 2013. – № 1. – С. 65-67. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Порушено питання про необхідність формування економічного мислення у дитини із раннього дитинства. Висвітлено значення сімейного виховання дитини стосовно формування у неї ощадності та раціональності у витратах. Надано практичні рекомендації батькам щодо економічного виховання дитини. Акцентовано увагу на забезпеченні ефективності педагогічного впливу на процес формування економічного мислення у початкових класах. Охарактеризовано складові економічного мислення, що є об'єктами формувального впливу педагога: мотиваційну, операційну (інтелектуально-логічну), дієво-практичну.

Любити серцем / М. В. Власюк // Пед. вісн. : наук.-метод. журн. – 2013. – № 4. – С. 39-42. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Висвітлено провідну роль сім'ї у вихованні дітей, наведено визначені у Сімейному кодексі України права та обов'язки батьків щодо виховання та розвитку особистості дитини. На підставі аналізу взаємовідносин батьків і дітей у родині виокремлено та охарактеризовано такі стилі виховання: авторитарний, ліберальний, демократичний. Залежно від обраного стилю виховання в родині формується і батьківський авторитет, який науковці класифікують як істинний і фальшивий. Проаналізовано особливості поведінки батьків, що притаманні кожному із видів авторитету. Зазначено, що лише помірковані та послідовні батьки, які виявляють безумовну любов до дитини, досягають найкращих результатів у її вихованні. Запропоновано правила, яких батьки мають дотримуватися у системі сімейного виховання для створення здорового морально-психологічного клімату з метою формування соціально зрілої особистості.

Оптимізація впливу батьків на **виховання** відповідальності у молодших школярів шестирічного віку / Н. Стаднік // Нова пед. думка. - 2007. - № 2. - С. 44-46. - 4 назв.

Проаналізовано вплив родини на виховання у дітей шестирічного віку відповідальності. Виокремлено специфічні психофізіологічні властивості дітей зазначеного віку. Визначено складові компоненти впливу сімейної життєдіяльності, зокрема виховання відповідальності. Наведено результати практичного застосування наукової технології - "домашнє завдання", що активізувала сімейне виховання, залучаючи батьків до цілеспрямованих спостережень за своїми дітьми.

Особливості прояву шкільної дезадаптації у нормально розвинених та розумово відсталих підлітків / В. О. Трасковська // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія. - 2011. - Вип. 3. - С. 197-204. - Бібліогр.: 7 назв. - укр.

Розглянуто причини шкільної дезадаптації підлітків та фактори їх соціалізації. До основних причин віднесено проблему сімейного виховання та те, що труднощі у навчанні, спілкуванні та поведінці пізнаються підлітками, переважно через відношення до них вчителів. Сформовано завдання, які необхідно ставити перед школою різних ступенів для вирішення проблеми дезадаптації: діагностувати рівень розвитку класу та соціально-психологічного клімату в ньому, запобігати складанню негативного соціально-психологічного клімату і виникненню конфлікту у класі, допомагати підліткові знайти належне місце в структурі взаємин класу.

Особливості психологічного захисту в системі взаємодії батьків і дітей із затримкою психічного розвитку: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Митрофанова-Керсанова Лариса Анатоліївна; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2011. – 20 с. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.

Представлено теоретичний та емпіричний аналіз проблем взаємозв'язку стилів виховання та основних механізмів психологічного захисту у батьків і дітей із затримкою психічного розвитку та інших дорослих членів сім'ї, які мають позитивне і негативне значення для дитини. Встановлено, що засвоєння і переживання дітьми даної категорії доступного спостереженню захисної поведінки батьків не призводить до безпосереднього копіювання відповідних механізмів психологічного захисту, а знаходить своє віддзеркалення у генезисі захисних механізмів іншої якості, що свідчить про складний характер інтеріоризації дітьми батьківського впливу. Зауважено, що на становленні системи психологічного захисту дитини відбиваються захисні особливості всіх категорій дорослих членів сім'ї, але найбільшу роль грає захисна поведінка батьків і негативно значущих дорослих (мова йде про вихователів, які викликають у дитини тривогу, страх, небажання спілкуватися тощо).

Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студ. ВНЗ / О.Г. Кучерявий. - К. : Наук. думка, 2011. - 464 с. - укр.

Розширено уявлення про зміст освіти та закономірності навчання. Наведено нову класифікацію його методів, таксономію стратегічних цілей уроку й інші дидактичні інновації. В особистісному вимірі розглянуто структуру та зміст національного виховання, моделі громадянської та валеологічної культур, системи професійної орієнтації, а також трудового, екологічного та сімейного виховання. Увагу приділено технології оперативного застосування психолого-педагогічних знань у практичних ситуаціях. Розкрито сутність різних підходів до класифікації педагогічних ситуацій і задач.

Педагогіка сімейного виховання : навч. посіб. / Л. М. Маценко. - К. : ДАКККіМ, 2009. - 147 с. - укр.

Висвітлено проблеми та перспективи розвитку сучасної сім'ї, її функції (матеріально-економічна, житлово-побутова, репродуктивна, комунікативна,

виховна, рекреативна, психологічного захисту) та типологію залежно від виконуваних функцій, на основі особливостей спілкування і міжособистісних стосунків, аналізу наслідків впливу на формування соціальних навичок дитини. Розкрито особливості соціальної роботи з проблемними та молодими родинами, взаємодію соціального педагога, школи та сім'ї у вирішенні проблем виховання особистості.

Педагогіка сімейного виховання: теорія і методика : навч. посіб. для студ. пед. ун-тів / уклад.: С. С. Заєць, Т. В. Кравченко; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, Каф. соц. пед. та історії педагогіки. – Умань, 2011. - 127 с. - Бібліогр.: с. 125-127. - укр.

Розглянуто структуру та зміст програми навчальної дисципліни "Педагогіка сімейного виховання". Наведено загальний огляд розвитку сім'ї як соціального інституту в його історичному аспекті. Висвітлено проблеми державної сімейної політики,. Надано загальну характеристику шлюбно-сімейної ситуації в Україні. Розкрито зв'язок сімейної педагогіки з іншими науками. Описано методи, умови та джерела сімейного виховання. Показано роль батьків у формуванні та розвитку особистості дитини. Увагу приділено традиціям сімейного виховання, розкрито його напрями (розумове, моральне, громадське, трудове й естетичне виховання). Розглянуто систему батьківського контролю й особливості материнської любові. Розкрито питання взаємодії сім'ї та школи.

Педагогічні умови родинно-сімейного виховання дітей / Рацул А. // Рідна школа 2007. – № 4. – С. 53-56 . – Бібліогр.: 7 назв.—укр.

Дано оцінку ступені розробленості наукових підходів до стану сімейно-родинного виховання у сучасних умовах. Розкрито зміст понять "сім'я", "родина". Виділено характеристики благополучної та неблагополучної сімей. Розглянуто об'єктивні фактори впливу на благополуччя сімей. Акцентовано увагу на соціальній та економічній функціях сім'ї. Подано класифікацію сімей за десятьма ознаками. Проаналізовано основні умови родинно-сімейного виховання: взаємостосунки в родині; спілкування в сім'ях; методи виховання в сім'ї тощо.

Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах / Л. Леонова // Педагогіка і психологія проф. освіти. – 2011. – № 3. – С. 163-170. - Бібліогр.: 6 назв. – укр.

Обґрунтовано психолого-педагогічні засади сімейного виховання дітей і молоді. Визначено умови його ефективної організації у сучасній українській родині. Зосереджено увагу на меті сімейного виховання, що спрямована на формування таких рис і якостей особистості, які допоможуть гідно подолати їй життєві труднощі, перешкоди й негаразди. Наведено перелік причин (проблем), які дозволяють або заважають молодим батькам займатися вихованням власних дітей, а також рекомендації батькам, які допоможуть уникнути значних помилок у навчально-виховному процесі. Наголошено, що, оскільки виховання є головною сферою діяльності старших поколінь, до батьків висувуються такі соціально-психологічні та педагогічні вимоги: почуття високої відповідальності перед людьми за виховання дітей, створення достойних умов для розвитку і виховання дітей та ін.

Педагогічні умови формування гармонійних взаємин батьків з дітьми старшого дошкільного віку: автореф. дис.. канд.. пед.. наук / Косарева Оксана Іванівна; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2006. – 20 с. – Бібліогр. 12 назв. – укр.

Проаналізовано природу міжособистісних взаємин батьків і дітей старшого дошкільного віку, їх психолого-педагогічну сутність. Виокремленні істотні характеристики гармонійних батьківсько-дитячих взаємин та особливості їх порушень. Досліджено моделі психолог-педагогічної корекції цих взаємин. Розглянуто умови життя та особливості виховання дітей старшого дошкільного віку в сім'ї, відмінності у позиціях батька і матері щодо їх взаємин з дитиною та особливості поведінки батьків і дітей у конфліктних ситуаціях. Здійснено експериментальну перевірку педагогічних умов формування гармонійних взаємин батьків з дітьми старшого дошкільного віку.

Підходи до розуміння сім'ї і факторів сімейного виховання / Кушнір В. // Зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. – 2009. – № 2. – С. 200-205. – Бібліогр. 4 назв.– укр.

Розглянуто основні характеристики сім'ї як соціально-педагогічної системи. Досліджено життєдіяльність сім'ї, що реалізується через основні її функції. Проаналізовано стилі батьківської поведінки, а також їхні наслідки - формування індивідуальних особливостей дитини, що проявляються у нормальній чи аномальній поведінці.

Позитивний клімат у сім'ї як запорука успішного формування особистості дитини / Н. Максимова, Л. Порох // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. – № 3. – С. 44-49 : фотогр. – Бібліогр.: 5 назв. . – укр.

На прикладі роботи психологічної служби гімназії “Міленіум ” № 318 м. Київ розглянуто проблему впливу особливостей сімейного виховання на формування особистості дитини. Проаналізовано концепції гуманістичної психології, в яких важливе значення в особистісному розвитку дитини відводиться дитячо-батьківським стосункам. За допомогою теорії Е. Ейдемільера обговорено хибні типи виховання – гіперпротекцію, не конгруентність у спілкуванні та альтернуюче виховання. Наголошено на ролі шкільної психологічної служби в профілактиці сімейних негараздів, корекції сімейного виховання та підвищенні рівня психолого-педагогічної грамотності батьків статті розглянуто проблему впливу особливостей сімейного виховання на формування особистості дитини. Проаналізовано концепції гуманістичної психології, в яких важливе значення в особистісному розвитку дитини відводиться дитячо-батьківським стосункам. Наголошено на ролі шкільної психологічної служби у профілактиці сімейних негараздів, корекції сімейного виховання та підвищення рівня психолого-педагогічної грамотності батьків.

Психологічні особливості амбівалентності як чинника розвитку особистості в ранньому юнацькому віці в умовах сім'ї: автореф. дис.. ...канд.. психол. наук / Хабайлюк Валентина Василівна; Нац. Пед.. ун-т ім.. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 20 с. – Бібліогр.: 9 назв.– укр.

Досліджено сутність, вікові та психологічні особливості прояву амбівалентності як чинника розвитку особистості у ранній юності в умовах сім'ї. Розкрито взаємозв'язки цього психічного явища щодо сімейних стосунків та особистісною амбівалентністю старшокласників. Проаналізовано науково-теоретичні концепції та підходи до вивчення даної проблеми у зарубіжній та вітчизняній психології, розглянуто вікові особливості прояву. Визначено структуру амбівалентності ставлень до сімейних стосунків у ранньому юнацькому віці (когнітивний, афективний, поведінковий компоненти), критерії її діагностування та рівні прояву. Розроблено та апробовано психокорекційну програму зі зниження амбівалентності особистості в ранній юності в умовах сім'ї через створення психолого-педагогічних умов впливу. На основі аналізу результатів впровадження програми доведено її ефективність та позитивний вплив на особистісне зростання старшокласників.

Психологічні особливості розвитку обдарованої дитини в сім'ї: автореф. дис. ...канд. психол. наук. / Янковчук Марина Миколаївна; НАПН України; Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка. – К, 2011. – 20 с. – Бібліогр.: 23 назв. – укр.

Досліджено ставлення до сімейної освіти студентів-педагогів та спеціалістів галузі освіти в порівнянні з практиками сімейної освіти (батьками дітей, що навчаються екстерном). Показано негативне ставлення педагогів до сімейної освіти в цілому та недовіри до якості сімейної освіти зокрема. Проведено експериментальне дослідження розвитку обдарованих (альтодональних) дітей у сім'ях. Виділено схожі ознаки у розвитку обдарованих дітей, а також деякі відмінності, які можна пояснити індивідуальними особливостями кожної особистості та характером сімейних стосунків. Розглянуто п'ять типів ставлення батьків до факту дитячої обдарованості (негативне, ігноруючи, гіперсоціальне, позитивне і конструктивно-позитивне).

Психологічні особливості формування гендерної моделі поведінки у хлопчиків молодшого шкільного віку за допомогою українських народних казок / Симоненко С. М., Нападковська І. В. // Наука і освіта. – 2008. – № 7. – С. 169-174. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Розкрито результати дослідження гендерної самоідентифікації у хлопчиків молодшого шкільного віку, а також формування в них гендерної моделі поведінки за допомогою українських народних казок.

Психологические программы по формированию социально адаптивного поведения подростков / С. И. Хаирова // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2013. – № 3. – С. 184-188. – Библиогр.: 11 назв. – укр.

Обґрунтовано необхідність розробки програм психологічної підготовки людей до ефективного подолання складних життєвих ситуацій та організації життєдіяльності в умовах соціальної напруги. Виділено провідні чинники етнопсихологічного впливу на формування адаптивної поведінки дітей та їх вплив на процес сімейного виховання. Здійснено кросскультурний аналіз феномену адаптивного поведінки і його еволюції від підліткового до старшого юнацького віку у трьох етнічних групах – українці, кримські татари і росіяни. Показано

психологічні особливості структури та змісту батьківського ставлення в сім'ях представників даних етнічних груп. Розроблено комплексну програму з формування та корекції соціально-адаптивної поведінки підлітків під впливом батьківського ставлення. Розкрито соціально-психологічні умови формування батьківської та педагогічної компетентності в задачах соціально-активної адаптивної поведінки.

Рекомендації батькам щодо виховання розумово відсталих дітей у сім'ї / В. В. Постевка // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія. - 2011. - Вип. 3. - С. 155-161. - Бібліогр.: 6 назв. - укр.

Висвітлено основні аспекти проблеми виховання розумово відсталої дитини у сім'ї. Наведено рекомендації та правила сімейного виховання, які відіграють важливу роль у формуванні особистості дитини. Підсумовано, що сімейне виховання - процес досить складний. Недосвідченість батьків, їх намагання спиратися виключно на власний досвід, брак певних педагогічних знань і навичок призводить до серйозних помилок, тому однією з важливих передумов виховання у сім'ї є підвищення педагогічної культури батьків.

Роль сімейного виховання у формуванні особистості / Фатєєва К. В. // Херсон. держ.

ун-т: зб. наук. пр.– 2009. – № 52. – С. 209-213. – Бібліогр.: 15 назв. – укр..

Визначено роль сімейного виховання у формуванні особистості за допомогою педагогіки сімейного виховання (підструктури народної педагогіки) як молоді педагогічної дисципліни.

Сімейне виховання у реформаторській педагогіці: проблеми розвитку та перспективи впровадження в Україні / М. І. Клим // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед. науки. - 2012. - № 7, ч. 2. - С. 98-106. - Бібліогр.: 14 назв. - укр.

Проаналізовано потенціал реформаторської педагогіки у контексті впровадження її ідей в сучасну українську систему виховання. Розглянуто педагогіку авторитарну, педагогіку не насилля та педагогіку необхідності, як таких, що мають спільні корені зародження, ідентичні розвитку, але вкрай неподібне застосування на практиці. Розкрито роль тестів, розрахованих на визначення змін дитячого розвитку, корисних для організації сімейного виховання, адже вони стали вирішальними у формуванні течії - педагогіка особистості. Окреслено тенденції розвитку антропософії, педагогіки культури в Україні. Підкреслено нагальну необхідність і значення досконалішого вирішення цих проблем за рахунок відкриття мережі антропософських сімейних центрів, розширене впровадження навчальних курсів згідно з "Декларацією прав культури".

Сімейні традиції у формування моральних цінностей старшокласників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Вечерок Тетяна Василівна ; Східно-україн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2006. – 20 с. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Досліджено актуальну проблему сучасної педагогічної науки – використанню сімейних традицій у процесі формування моральних цінностей учнів старших класів. На основі аналізу теорії та практики морального виховання старшокласників визначено теоретичні засади даного процесу. Розроблено

положення, що характеризують найбільш важливі аспекти змісту сімейних традицій, що впливають на моральну свідомість старшокласників, та їх основні функції. Визначено основні критерії, показники та рівні сформованості моральних цінностей учнів старшої школи. Вивчено особливості впливу сімейних традицій на становлення моральних цінностей учнів старшого шкільного віку.

Стиль сімейного виховання як чинник формування адаптивних можливостей дитини: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Шльонська Оксана Олександрівна. – Хмельницький, 2012. – 20 с. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.

Визначено напрями та підходи до дослідження психологічного змісту адаптивних можливостей дитини, впливу сімейного виховання на їх формування, методів корекції дезадаптації дитини та дезадаптогенних стилів сімейного виховання. Виявлено психологічні причини порушення процесу формування адаптивних можливостей дитини, зокрема у період підліткової кризи та впливу батьківського ставлення в цей період на адаптацію дитини. Розроблено програму психологічної допомоги дезадаптованим підліткам та їхнім батькам з використанням методу кататимно-імагінативної психотерапії, результати реалізації якої виявили їх ефективність.

Теоретичні засади формування відповідальності як ціннісної якості в учнів старшого шкільного віку / Голова Н. І. // Херсон. держ. ун-т: зб. наук. пр. – 2009р. № 54. – С. 133-138. Бібліогр.: 11 назв – укр.

Розглянуто й обґрунтовано теоретичні засади формування відповідальності в учнів старшого шкільного віку. У рамках існуючих концепцій щодо педагогічного впливу на формування тих чи інших якостей, у тому числі і відповідальності, розглянуто три базові моделі виховання: директивну, прихованого впливу та сприяння.

Традиційні та інтерактивні методи виховання дітей молодшого шкільного віку в сучасній сім'ї / Л. Мельничук // Нова пед. думка. - 2009. - № 4. – С. 130-133. – 4 назв. – укр.

Висвітлено стан вивчення питання, соціально-психологічні особливості та специфіку використання методів сімейного виховання (МСВ). Традиційні МСВ класифіковано за групами: методи усвідомлення сімейних цінностей (бесіда, розповідь, навіювання, переконання), метод організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки (тренування, доручення, вимога, примушення), методи стимулювання діяльності та поведінки (довіра, докір, благословення, осуд, заохочення, покарання). Зазначено, що сьогодні (за вимог особистісно зорієнтованого підходу) від батьків очікується новий підхід до технології реалізації концепції сімейного виховання, очікується апробація інноваційних технологій, одною з яких є моделювання інтерактивних форм і методів сімейного виховання. Розроблено таку класифікацію інтерактивних форм виховання: імітаційні (методи діалогічної взаємодії), пізнавальні ("мозкова атака", творчий аналіз результатів спільної діяльності, ігрові ситуації), мотиваційні (діалоги між дітьми та батьками, у яких кожний визначає власну позицію щодо розподілу сімейних обов'язків, наприклад, "Мої очікування від тата (мами)", "Самооцінка"), регулятивні (розподіл обов'язків у сім'ї, встановлення правил саморегуляції

дитини). Акцентовано, що проблема сімейного виховання потребує подальшої розробки, здійснення спеціального всеобучу батьків з метою підвищення їх педагогічної компетенції тощо.

Традиции трудового воспитания в крымскотатарской семье / М. Иванникова // Молодь і ринок : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 7. - С. 159-163. - Библиогр.: 6 назв. . – рус.

Розглянуто традиції трудового виховання у кримськотатарській родинній педагогіці через залучення дітей до труду дорослих. Відображено ранню диференціацію виховання дівчат та хлопців відповідно до різних соціальних ролей, поступовість залучення дітей до ремесел методом педагогічної допомоги. Акцентовано увагу на значенні навчання трудовим умінням та навичкам у формуванні моральних якостей, розумових здібностей, економічних рис характеру. Висвітлено роль сім'ї у практичній підготовці дітей до самостійного життя, з урахуванням приналежності до певної соціальної групи.

Чинники впливу на рівень підготовленості молоді до створення сім'ї / Т. Левицька // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 2009. - № 4. - С. 181-189. - Бібліогр.: 12 назв. - укр.

Розкрито теоретичні аспекти розвитку психологічної готовності молоді до створення сім'ї. Акцентовано увагу на важливості і необхідності вирішення цієї проблеми шляхом посилення сімейного виховання, навчання молоді створювати нормальні психолого-педагогічні й емоційно-моральні умови для майбутнього повноцінного сімейного життя, виховання дітей. Відмічено основні завдання із розвитку психологічної готовності молоді до вступу в шлюб: підвищення відповідальності за шлюбне і сімейне життя, розвиток психологічної компетентності у сімейно-шлюбній взаємодії, надання інформації про особисту гігієну, висвітлення питань раціонального ведення домашнього господарства. Знання суб'єктивних та об'єктивних чинників психологічної готовності молоді до створення сім'ї допоможуть уникнути помилкових рішень у виборі шлюбного партнера та позбавить проблем у плануванні та організації сімейного життя.

Шкільно-сімейне виховання у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського [Текст] / В. І. Сипченко // Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту : матеріали V Міжнар. та XIX Всеукр. пед. читань, 11-12 жовт. 2012 р. у м. Донецьку : [у 4 т.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Укр. асоц. ім. Василя Сухомлинського, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Донец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. - Донецьк : Витоки, 2012. – Т. 2. – С. 103-109. – укр.

Досліджено проблему відродження родинних виховних звичаїв в сучасному українському суспільстві. Відображено актуальність теоретичних розробок та практичного досвіду В. О. Сухомлинського в зазначеному контексті. Вказано на дослідження педагога присвячені шкільно-сімейному вихованню, що були здійснені крізь призму єдності роботи школи та сім'ї, їх впливу на духовно-моральний, громадсько-патріотичний розвиток особистості. Зауважено, що одним із важливих компонентів педагогічної культури батьків є єдність педагогічних

вимог з боку батьків і вчителів. Висвітлено провідні завдання родинно-сімейного виховання та співвіднесено їх із задачами шкільно-сімейного виховання.

Епістолярний жанр як важливий засіб батьківського виховання / Т. Завгородня // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 8/9. - С. 20-24. - Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Розкрито питання посилення уваги до гендерної проблематики. Визначено про актуалізацію «чоловічого питання» у сучасній педагогіці, особливо, що стосується проблем виховання у сім'ї. Висвітлено роль батька в сімейному вихованні. Враховано різницю між вихованням материнським і батьківським (у вузькому значенні слова). Виявлено традиції використання листів не лише в соціально-культурному сенсі, а й як спосіб педагогічного впливу на адресата. Обґрунтовано значення впливу батьків на формування особистості майбутніх поколінь на прикладі листів до синів. Досліджено епістолярний жанр як важливий засіб виховання молодого покоління.

Розділ III. СІМ'Я ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ

Рішення виховних завдань у процесі соціального формування особистості здійснюється під впливом численних факторів стихійного характеру і соціальних інститутів суспільства. Базисної основою первинної соціалізації особистості є сім'я як осередок суспільства, необхідна для збереження і відтворення існуючих в суспільстві структур і відносин, будучи в той же час головною умовою реалізації задатків і здібностей людини. У цій ситуації, як показав аналіз масової практики, сім'я переживає не найкращі часи і не виконує на належному рівні свої соціально обумовлені функції. Це проявляється у першу чергу у нестабільності її (розлучення), по-друге, спостерігається дезорганізація сім'ї, що знаходить своє відображення у збільшенні кількості конфліктних сімей, в яких морально-психологічний клімат явно не сприяє ефективній соціалізації особистості дитини. Відбивається негативно на ролі сім'ї у соціалізації особистості дітей також соціально-культурний параметр батьків, побутові умови і спосіб життя, її соціальний статус. Проте визначальним все ж у соціалізації особистості в сім'ї є її морально-психологічний клімат.

Виховання духовної культури дітей дошкільного віку в сім'ї / О. С. Монке // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2013. - № 1/2 (Психологія і педагогіка.) - С. 185-189. - Бібліогр.: 13 назв. –укр.

На основі аналізу наукових праць з проблеми формування духовної культури дітей дошкільного віку конкретизовано його сутність, процесуальні характеристики, виділено його аксіологічну та когнітивну спрямованість. Підкреслено вплив сімейного виховання на становлення духовності дітей та деструктивні аспекти конфлікту цінностей, який порушує взаємодію в сім'ї. Виділено рівні духовності. Названо основні завдання сімейного виховання: формування первісних основ, акумуляція досвіду міжособистісного спілкування. Виокремлено основні умови, що впливають на формування гармонійного виховання у сім'ї: прагнення сформуванню в собі духовно-моральну культуру, яку вони хочуть виховати у дітей; наявність цілісної моделі процесу сімейного виховання, побудованої на

основі взаємодії ефективних засобів духовного виховання; розуміння і терпимість дорослих у взаємодії з дітьми; створення культурної, психологічної та духовної атмосфери в родинному просторі.

Коли і де треба формувати економічне мислення в дитини? / Т. О. Бойчук // Пед. пошук : наук.-метод. вісн. - 2013. - № 1. - С. 65-67. - Бібліогр.: 10 назв.- укр.

Порушено питання про необхідність формування економічного мислення у дитини із раннього дитинства. Висвітлено значення сімейного виховання дитини стосовно формування у неї ощадності та раціональності у витратах. Надано практичні рекомендації батькам щодо економічного виховання дитини. Акцентовано увагу на забезпеченні ефективності педагогічного впливу на процес формування економічного мислення у початкових класах. Охарактеризовано складові економічного мислення, що є об'єктами формувального впливу педагога: мотиваційну, операційну (інтелектуально-логічну), дієво-практичну.

Культура сімейного дозвілля як соціально-педагогічний феномен / Петрова І. // Рідна школа. – 2007.– № 7-8. – С.: 19-22. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.

Проаналізовано наукову літературу з проблем сім'ї. Розкрито особливості сімейного дозвілля. Обґрунтовано поняття дозвілля як соціально-педагогічного феномену. Охарактеризовано специфічні функції сімейного дозвілля, серед яких найважливішими є: виховна, комунікативна, ціннісно-орієнтаційна, рекреаційна, творча. Визначено чотири рівні культури сімейного дозвілля: пасивний відпочинок, розважальне дозвілля, пізнавальне дозвілля, творче дозвілля. Окреслено внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на організацію та змістовність сімейного дозвілля. Розглянуто класифікацію українських сімей у контексті духовного виховання дітей. Зосереджено увагу на співпраці сім'ї з соціально-культурними закладами (клубами, парками, музеями, бібліотеками, культурно-спортивними центрами, туристичними комплексами).

Погляди Пантелеймона Куліша на соціальне виховання / О. О. Кравченко // Педагогіка і психологія. - 2010. - № 2. - С. 141-149. - Бібліогр.: 10 назв. - укр.

Розглянуто педагогічні погляди П. Куліша на становлення особистості, яке відбувається під впливом конкретних соціокультурних умов, природних, географічних, соціально-побутових, національно-народних чинників, зрештою - під впливом найближчого оточення індивіда. Особливу увагу педагог надавав дошкільному вихованню, що забезпечує загальний розвиток і є фундаментом для набуття спеціальних знань і навичок з різних видів діяльності. Відзначено, що школа - один із основних інститутів соціалізації особистості, тому метою навчально-виховного процесу має бути розвиток розумових задатків дитини, створення сприятливих умов для входження її в соціум та пристосування до навколишнього середовища, формування національної свідомості. Враховуючи особливості сімейного й шкільного виховання, П. О. Куліш наголошував на потребі їх тісного взаємозв'язку.

Проблема виховання поведінки дітей дошкільного віку в соціальному середовищі / Карнаух Л. П. // Херсон. Держ. ун-т: зб. наук. пр.– 2011. – № 58(1). – С. 141-145. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.

Висвітлено підходи науковців щодо проблеми виховання поведінки дошкільників у соціальному середовищі. Проаналізовано зарубіжні і вітчизняні теорії поведінки, що визначають механізми виховання стереотипів поведінки особистості у період дошкільного дитинства.

Психологические программы по формированию социально адаптивного поведения подростков / С. И. Хаирова // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2013. - № 3. - С. 184-188. - Библиогр.: 11 назв. – рус.

Обґрунтовано необхідність розробки програм психологічної підготовки людей до ефективного подолання складних життєвих ситуацій та організації життєдіяльності в умовах соціальної напруги. Виділено провідні чинники етнопсихологічного впливу на формування адаптивної поведінки дітей та їх вплив на процес сімейного виховання. Здійснено кросскультурний аналіз феномену адаптивної поведінки і її еволюції від підліткового до старшого юнацького віку в трьох етнічних групах – українці, кримські татари і росіяни. Показано психологічні особливості структури та змісту батьківського ставлення у сім'ях представників даних етнічних груп. Розроблено комплексну програму з формування та корекції соціально-адаптивної поведінки підлітків під впливом батьківського ставлення. Розкрито соціально-психологічні умови формування батьківської та педагогічної компетентності в задачах соціально-активної адаптивної поведінки.

Сімейне виховання як соціально-педагогічна проблема / С. Коношенко // Педагогіка і психологія проф. освіти : наук.-метод. журн. - 2013. - № 1. - С. 169-174. - Бібліогр.: 5 назв. . – укр..

Виявлено загострення проблем у сфері сімейного виховання та потребу їх своєчасного розв'язання. Розкрито особливості процесу сімейного виховання і методи роботи соціального педагога по налагодженню виховання дитини в сім'ї. Зауважено основні завдання сімейного виховання. Наведено групи методів роботи соціального педагога щодо налагодження процесу сімейного виховання, що оптимально спрацьовують у взаємодії та комплексному застосуванні. Підкреслено важливість здійснення спеціального всеобучу батьків із метою підвищення їх педагогічної компетентності з проблем виховання дітей у сім'ї та вдосконалення форм і методів взаємодії виховних зусиль школи, сім'ї і громадськості.

Сімейні традиції у формування моральних цінностей старшокласників: автореф. дис. ... канд.\ пед.. наук: 13.00.07 / Вечерок Тетяна Василівна ; Східно-україн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ., 2006. – 20 с. – Бібліогр.:9 назв.– укр.

Досліджено актуальну проблему сучасної педагогічної науки – використанню сімейних традицій у процесі формування моральних цінностей учнів старших класів. На основі аналізу теорії та практики морального виховання старшокласників визначено теоретичні засади даного процесу. Розроблено положення, що характеризують найбільш важливі аспекти змісту сімейних традицій, що впливають на моральну свідомість старшокласників, та їх основні функції. Визначено основні критерії, показники та рівні сформованості

моральних цінностей учнів старшої школи. Вивчено особливості впливу сімейних традицій на становлення моральних цінностей учнів старшого шкільного віку.

Соціально-педагогічна робота з сім'ями, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями, в умовах реабілітаційного центру :автореф. дис.. ... канд.. пед.. наук / Грабовенко Наталія Валеріївна; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2008. – 20 с. –Бібліогр.:7 назв.–укр..

Виокремлено типи сімей з дітьми з обмеженими можливостями. Проаналізовано результати експериментальної роботи в цих сім'ях. Визначено принцип пріоритетності сімейного виховання дитини з обмеженими фізичними можливостями: принцип комплексного підходу, тобто використання різних видів і моделей соціально-педагогічної роботи із сім'єю; принцип реалістичності, що базується в постановці адекватних цілей роботи з опорою на дійсно існуючі ресурси сім'ї, самої дитини. Розроблено типологію сімей з дітьми з обмеженими фізичними можливостями за інтегральним показником психолого-педагогічної адаптації сім'ї до проблем інвалідності дитини та рівнів його сформованості. Зауважено, що складовими цього показника є : педагогічна культура батьків; їх сімейна адаптація до проблем інвалідності дитини; психологічний клімат сім'ї: готовність сім'ї співпрацювати із соціальним педагогом. Відмічено, що запропоновану модель соціально-педагогічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями, запроваджено в роботу реабілітаційних центрів.

Соціально-педагогічні засади формування усвідомленого ставлення батьків до прав дитини: автореф. дис.. ... канд.. пед.. наук / Шевченко Наталія Юріївна; Луган. нац. пед.. ун-т ім.. Т. Шевченка. – Луганськ, 2006. – 20 с.– Бібліогр.:8 назв. – укр.

Розкрито сутність та виявлено особливості формування усвідомленого ставлення батьків до прав дитини. Визначено відповідні знання , якості та вміння батьків, необхідні для реалізації прав дитини в сім'ї. Обґрунтовано зміст просвітницької роботи з батьками щодо формування усвідомленого ставлення до прав дитини. Висвітлено компоненти його сформованості (когнітивний, емоційно-мотиваційний, поведінковий). Розроблено та експериментально перевірено соціально-педагогічні засади цієї діяльності. Відмічено, що процес формування свідомого відношення до прав дитини стає більш ефективним при використанні активних методів навчання, таких як ігрове проектування, аналіз конкретних ситуацій, творчих завдань, сюжетно-рольових ігор тощо.

РОЗДІЛ IV СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Розглянуто історичні традиції, сутність сім'ї та її основні функції, зміст форми, методи, досвід сімейного виховання у різних країнах світу : Великій Британії, США, Канаді, Шотландії та Японії.

Вплив культурних традицій на виховання дітей в японській сім'ї: автореф. дис.. ...канд.. пед.. наук / Зброєва Наталія Борисівна; Чернігів. Нац.. пед.. ун-т ім.. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2012. – Бібліогр.: 11 назв.– укр.

Розкрито філософсько-етичні та релігійні засади традицій сімейного виховання в Японії. Проаналізовано становлення й розвиток японської сім'ї. Визначено й обґрунтовано етапи її розвитку в контексті впливу культурних традицій на сімейне виховання дітей, починаючи з III ст. до н. е. – до початку XXI ст. Схарактеризовано форми і зміст традицій в історико-культурній виховній практиці японської сім'ї: патріархальність, групизм, педоцентризм, релігійні ритуали, особливе відношення до праці, природи, принципи здорового способу життя тощо. Висвітлено використання культурних традицій як засобу реалізації виховної функції сучасної японської сім'ї. Сформульовано рекомендації щодо можливостей творчого використання позитивного японського досвіду у практиці українського сімейного виховання.

Гендерне виховання дівчат-підлітків у Великій Британії [Текст] :/ Зубілевич Марина Іванівна ; Рівненський держ. гуманітарний ун-т. – Рівне, 2007. – 211 арк. – Бібліогр.: іді. 177-201. – укр.

Здійснено теоретичний аналіз системо утворюючих компонентів педагогічного керівництва процесом соціалізації особистості дівчини-підлітка у Великій Британії. Подано історико-генетичний аналіз становлення і розвитку гендерного виховання дівчат в сім'ях з різних верств населення. Підкреслено, що з середини XIX століття держава почала поступово втручатися в приватні стосунки між батьками і дітьми, беручи на себе відповідальність за виховання дівчат. Зауважено, що батьки відігравали керівну роль у процесі соціалізації, намагаючись застерегти дівчат від помилок і небезпек, ознайомити їх з правилами поведінки, прищепити дівчатам любов до прекрасного: до природи, мистецтва, самої людини. Подано перелік типів шкіл для дівчат та таблицю періодизації розвитку гендерної політики в шкільній освіті Великої Британії. Констатовано, що проведене дослідження дозволяє позитивно оцінити систему гендерного виховання у Великій Британії й може бути запропоноване вітчизняним педагогам як змістовий зарубіжний досвід у сфері педагогіки гендера.

Питання сімейного виховання американців у XVII - XVIII ст. / Якушко Н. М. // Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. – 2011. – № 30. – С. 162-168. – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

Розглянуто традиції американської сім'ї у колоніальний період та період розвитку капіталістичних відносин, виявлено вплив пуританських та буржуазних цінностей на сімейне виховання американців, сформульовано висновки, які сприяють змінам у масовій свідомості українського суспільства, по-новому поставлять проблеми сім'ї та шлюбу, а також сприятимуть підвищенню ефективності розв'язання проблем сімейної політики українців.

Соціально-педагогічні основи сімейного виховання в Сполучених Штатах Америки та Україні: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.01 / Безлюдний Олександр Іванович ; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Черкаси: [Б. в.], 2013. – 40 с. – Бібліогр.: 36 назв. – укр.

Досліджено історичні традиції розвитку інституту сім'ї в США та Україні. З'ясовано сутність сім'ї та її основні функції в аналізованих державах.

Окреслено соціально-демографічні аспекти життєдіяльності сім'ї в американському і українському суспільствах. Розглянуто сутність сімейного виховання в родині та виокремлено чинники, які впливають на характер його реалізації. Проаналізовано законодавчу базу США й України щодо підтримки сім'ї та сімейного виховання. Розглянуто психолого-педагогічні концепції сімейного виховання, що набули поширення в США та Україні. Описано зміст, методи, засоби сімейного виховання та роль батьків і їхній виховний вплив на дитину. На основі порівняльного аналізу схарактеризовано особливості виховання дітей у дисфункціональній сім'ї. Деталізовано сутність прийомної сім'ї і специфіку виховання в ній дітей у кожній із країн. Висвітлено провідні напрями соціально-педагогічної роботи з удосконалення допомоги батькам у вихованні дітей у США та Україні. Досліджено тенденції, характерні для сімейного виховання в названих державах. Констатовано, що поданий матеріал може бути застосований у вітчизняній педагогічній теорії і практиці для поліпшення процесу сімейного виховання, переведення його на рівень сучасних вимог.

Традиції народного виховання в сімейній педагогіці Шотландії : автореф. дис. ...канд. пед. наук / Воронцова Тетяна Юріївна; Східно-україн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2012. – 20 с. – Бібліогр.: 13 назв. – укр.

Проаналізовано сутність і досвід традицій народного виховання в сімейній педагогіці Шотландії як педагогічного явища. Відмічено, що ця країна має значні досягнення й усталені традиції сімейного виховання, прищеплення молодому поколінню перевірених життєвою практикою етико-моральних якостей, побудованих на основі засвоєння національних і загальнолюдських цінностей. Визначено специфіку сучасної шотландської сім'ї, принципи, форми та функції сімейного виховання. Зауважено, що основним принципом шотландської сімейної педагогіки є гуманістичне відношення до дитини як до рівноправного суб'єкта виховання, взаємоповага і довіра. Розглянуто основні напрями та методи сімейного виховання шотландців на сучасному етапі. Висвітлено застосування різноманітних форм педагогічної освіти батьків, яка перманентно розвивається за підтримки уряду Шотландії. Узагальнено досвід співпраці батьків і педагогів у вихованні молодого покоління. Подано порівняльну характеристику систем сімейного виховання в Шотландії та в Україні. Виявлено й рекомендовано для використання в сімейному вихованні України найбільш перспективні форми, методи і засоби виховання дітей, що позитивно зарекомендували себе в Шотландії.

Основні форми родинного виховання канадських українців / Л. М. Біленкова // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. —2010. – Вип. 28. – С. 225-231. – Бібліогр.: 7 назв. - укр.

Розкрито смисл основних форм сімейного виховання українців Канади. Проаналізовано проблему формування особистості українця за умов діаспори. Узагальнено найбільш поширені й ефективні форми родинного виховання, апробовані багатовіковою практикою українського народу: спільні молитви, читання дитячої художньої літератури, відвідування мистецьких імпрез, спільне проведення дозвілля, особистий приклад батьків, залучення дітей до посильної для їх віку господарської діяльності.

Формування "вседозвільної" виховної ідеології у США у 40-50-ті рр. ХХ ст. / С. В. Івасішина // Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. - 2010. - Вип. 36. - С. 143-150. - Бібліогр.: 17 назв. – укр.

Досліджено питання формування "вседозвільної" виховної ідеології у США у 40-50-ті роках ХХ століття, її впливу на розвиток сімейного виховання і просвіти батьків дітей дошкільного віку в цей період. Виявлено, що панування "вседозвільної" ідеології у вихованні стимулювало виникнення і активне розповсюдження серед американських батьків методу "природного батьківства", суть якого полягала в уважному спостереженні за комунікативними знаками новонароджених і прагненні максимального задоволення їх емоційних і фізичних потреб. Зроблено висновок, що підняття дитини з її бажаннями понад потребами і бажаннями самої сім'ї вплинуло на зростання цінності дитини в американській родині, а з другого боку призвело до усе більшого вкорінення "вседозвільної" виховної ідеології, що на довгі роки закріпило її у свідомості американських батьків у якості правильного виховання

Алфавітний список авторів

1. Безлюдний Олександр Іванович. Соціально-педагогічні основи сімейного виховання в Сполучених Штатах Америки та Україні: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.01 / Безлюдний Олександр Іванович ; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Черкаси: [Б. в.], 2013. – 40 с. – Бібліогр.: 36 назв. – укр.
2. Біленкова Л. М. Основні форми родинного виховання канадських українців / Л. М. Біленкова // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. --2010. – Вип. 28. – С. 225-231. --Бібліогр.: 7 назв. - укр
3. Бойчук Т. О. Коли і де треба формувати економічне мислення в дитини? / Т. О. Бойчук // Пед. пошук : наук.-метод. вісн. - 2013. - № 1. - С. 65-67. - Бібліогр.: 10 назв. – укр.
4. Бойчук Т. О. Коли і де треба формувати економічне мислення в дитини? / Т. О. Бойчук // Пед. пошук : наук.-метод. вісн. - 2013. - № 1. - С. 65-67. - Бібліогр.: 10 назв.- укр.
5. Вечерок Тетяна Василівна Сімейні традиції у формування моральних цінностей старшокласників: автореф. дис. ... канд.пед. наук: 13.00.07 / Вечерок Тетяна Василівна ; Східно-україн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ., 2006. – 20 с. – Бібліогр.:9 назв.– укр.
6. Власюк М. В. Любити серцем / М. В. Власюк // Пед. вісн. : наук.-метод. журн. - 2013. - № 4. - С. 39-42. - Бібліогр.: 9 назв. – укр.
7. Воронцова Тетяна Юріївна. Традиції народного виховання в сімейній педагогіці Шотландії : автореф. дис. ...канд. пед. наук / Воронцова Тетяна Юріївна; Східно-україн. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ.,2012. – 20 с. – Бібліогр.:13 назв. – укр..
8. Голова Н. І. Теоретичні засади формування відповідальності як ціннісної якості в учнів старшого шкільного віку / Голова Н. І. // Херсон. держ. ун-т: зб. наук. пр. – 2009р. № 54.– С. 133-138 . Бібліогр.: 11 назв – укр.

9. Грабовенко Наталія Валеріївна. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями, в умовах реабілітаційного центру : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Грабовенко Наталія Валеріївна; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2008. – 20 с. – Бібліогр.: 7 назв. – укр.
10. Денисенко Марина Валеріївна;. Теорія і практика домашньої освіти в Україні у першій половині XIX століття: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Денисенко Марина Валеріївна; Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – 20 с. – К, 2009. – 21 с. – Бібліогр. : 11 назв. – укр.
11. Єсьман Ірина Володимирівна.. Педагогічна освіта батьків у 50-70-х роках XX століття в Україні: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Єсьман Ірина Володимирівна; Кіровоград. Держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 20 с. – Бібліогр. : 15 назв. – укр.
12. Завгородня Т. Епістолярний жанр як важливий засіб батьківського виховання / Т. Завгородня // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 8/9. - С. 20-24. - Бібліогр.: 10 назв.
13. Заєць С. С. Педагогіка сімейного виховання: теорія і методика : навч. посіб. для студ. пед. ун-тів / уклад.: С. С. Заєць, Т. В. Кравченко; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини, Каф. соц. пед. та історії педагогіки. - Умань : Жовтий О.О., 2011. - 127 с. - Бібліогр.: с. 125-127. - укр.
14. Зброєва Наталія Борисівна. Вплив культурних традицій на виховання дітей в японській сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Зброєва Наталія Борисівна; Чернігів. Нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2012. – Бібліогр.: 11 назв. – укр.
15. Зубілевич Марина Іванівна. Гендерне виховання дівчат-підлітків у Великій Британії [Текст] : / Зубілевич Марина Іванівна ; Рівненський держ. гуманітарний ун-т. – Рівне, 2007. – 211 арк. – Бібліогр.: іді. 177-201. – укр.
16. Іванникова М. Традиции трудового воспитания в крымскотатарской семье / М. Іванникова // Молодь і ринок : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 7. - С. 159-163. - Библиогр.: 6 назв. . – рус.
17. Івасішина С. В. Формування "вседозвільної" виховної ідеології у США у 40-50-ті рр. XX ст. / С. В. Івасішина // Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. - 2010. - Вип. 36. - С. 143-150. - Бібліогр.: 17 назв. – укр.
18. Карнаух Л. П. Проблема виховання поведінки дітей дошкільного віку в соціальному середовищі / Карнаух Л. П. // Херсон. Держ. ун-т: зб. наук. пр.– 2011. – № 58(1). – С. 141-145 . – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
19. Клим М. Деякі аспекти використання досвіду антропософії Рудольфа Штайнера / М. Клим // Молодь і ринок. - 2010. - № 12. - С. 134-138. - Бібліогр.: 12 назв. - укр.
20. Клим М. І. Сімейне виховання у реформаторській педагогіці: проблеми розвитку та перспективи впровадження в Україні / М. І. Клим // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Пед. науки. - 2012. - № 7, ч. 2. - С. 98-106. - Бібліогр.: 14 назв. - укр.
21. Коношенко С. Сімейне виховання як соціально-педагогічна проблема / С. Коношенко // Педагогіка і психологія проф. освіти : наук.-метод. журн. - 2013. - № 1. - С. 169-174. - Бібліогр.: 5 назв. . – укр.

22. Косарева Оксана Іванівна. Педагогічні умови формування гармонійних взаємин батьків з дітьми старшого дошкільного віку: автореф. дис.. канд.. пед.. наук / Косарева Оксана Іванівна; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2006. – 20 с. – Бібліогр. 12 назв. – укр.
23. Косенко В. А. І ндивідуальний підхід як умова виховання обдарованих дітей молодшого шкільного віку / Косенко В. А. // Наука і освіта 2007. – . № 6-7. – . 91-94. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
24. Кравченко О. Виховні ідеї у творчій спадщині Пантелеймона Куліша / О Кравченко // Рідна шк. – 2009. – № 8/9. –С. 68-73. –Бібліогр.: 13 назв. –укр.
25. Кравченко О. О. Погляди Пантелеймона Куліша на соціальне виховання / О. О. Кравченко // Педагогіка і психологія. - 2010. - № 2. - С. 141-149. - Бібліогр.: 10 назв. - укр.
26. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. Г. Кучерявий. - К. : Наук. думка, 2011. - 464 с. – укр.
27. Кушнір В. Підходи до розуміння сім'ї і факторів сімейного виховання / Кушнір В. // Зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. – 2009. – . № 2. – С. 200-205. –Бібліогр. 4 назв.– укр.
28. Левицька Т. Чинники впливу на рівень підготовленості молоді до створення сім'ї / Т. Левицька // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 2009. - № 4. - С. 181-189. - Бібліогр.: 12 назв. - укр.
29. Леонова Л. Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах / Л. Леонова // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 2011. - № 3. - С. 163-170. - Бібліогр.: 6 назв. - укр.
30. Леонова Л. Педагогічні умови сімейного виховання в сучасних українських родинах / Л. Леонова // Педагогіка і психологія проф. освіти. - 2011. - № 3. - С. 163-170. - Бібліогр.: 6 назв. - укр.
31. Максимова Н. Позитивний клімат у сім'ї як запорука успішного формування особистості дитини / Н. Максимова, Л. Порох // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 3. - С. 44-49 : фотогр. - Бібліогр.: 5 назв. . – укр.
32. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : навч. посіб. / Л. М. Маценко. - К. : ДАКККіМ, 2009. - 147 с. - укр.
33. Мельничук Л. Традиційні та інтерактивні методи виховання дітей молодшого шкільного віку в сучасній сім'ї / Л. Мельничук // Нова пед. думка. - 2009. - № 4. - С. 130-133. - 4 назв. – укр.
34. Митрофанова-Керсанова Л. А. Особливості психологічного захисту в системі взаємодії батьків і дітей із затримкою психічного розвитку: автореф. дис. ... канд.. психол. наук /
35. Митрофанова-Керсанова Лариса Анатоліївна; Одес. нац.. ун-т ім.. І. І. Мечникова. – Одеса, 2011. – 20 с. – Бібліогр.: 4 назв. – укр.
36. Монке О. С. Виховання духовної культури дітей дошкільного віку в сім'ї / О. С. Монке // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2013. - № 1/2 (Психологія і педагогіка.) - С. 185-189. - Бібліогр.: 13 назв. –укр.
37. Муляр Наталія Михайлівна. Морально-етичне виховання в українській сім'ї (друга половина ХІХ – початок ХХ століття) : автореф. дис.. ... канд.. пед.. наук / Муляр Наталія
38. Михайлівна; Дрогобицький держ. пед.. ун-т ім.. І. Франка. – Дрогобич, 2010. – 20 с. – Бібліогр.: 11 назв. – укр..\

39. Петрова І. Культура сімейного дозвілля як соціально-педагогічний феномен / Петрова І. // Рідна школа. – 2007.– № 7-8. – С.: 19-22. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
40. Постевка В. В. Рекомендації батькам щодо виховання розумово відсталих дітей у сім'ї / В. В. Постевка // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія. - 2011. - Вип. 3. - С. 155-161. - Бібліогр.: 6 назв. - укр.
41. Приходько Г. В. Проблема сімейного виховання за статтю у педагогічному дискурсі XIX - початку XX століття / Приходько Г. В. // Шлях освіти : наук.-метод. журн. - 2013. - № 1. - С. 31-34. - Бібліогр.: 13 назв. – укр.
42. Рацул А. Педагогічні умови родинно-сімейного виховання дітей / Рацул А. // Рідна школа 2007. – № 4. – С. 53-56. – Бібліогр.: 7 назв.—укр.
43. Русин Галина Андріївна Виховання учнів початкової школи на традиціях лемківської сім'ї [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Русин Галина Андріївна ; Інститут проблем виховання АПН України. - К., 2006. - 214 арк.: іл. – Бібліогр.: арк. 167-186. – укр.
44. Симоненко С. М., Психологічні особливості формування гендерної моделі поведінки у хлопчиків молодшого шкільного віку за допомогою українських народних казок / Симоненко С. М., Нападовська І. В. // Наука і освіта. – 2008.– № 7. – С. 169-174. – Бібліогр.: 5 назв.. – укр.
45. Сипченко В. І. Шкільно-сімейне виховання у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського [Текст] / В. І. Сипченко // Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту : матеріали V Міжнар. та XIX Всеукр. пед. читань, 11-12 жовт. 2012 р. у м. Донецьку : [у 4 т.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Укр. асоц. ім. Василя Сухомлинського, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Донец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. - Донецьк : Витоки, 2012. - Т. 2. - С. 103-109. – укр.
46. Стаднік Н. Оптимізація впливу батьків на виховання відповідальності у молодших школярів шестирічного віку / Н. Стаднік // Нова пед. думка. - 2007. - № 2. - С. 44-46. - 4 назв.
46. Стахів Л. Моральне виховання дітей молодшого шкільного віку в західній Україні (1919 – 1939 рр.) / Стахів Л. // Молодь і ринок. – 2011.– № 7. – С. 96-99. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
47. Стахів Лілія Григорівна. Навчальна книга як засіб родинного виховання молодших школярів у Західній Україні (1919-1939 рр.): автореф. дис.. ... канд.. пед.. наук / Стахів Лілія Григорівна; Житомир. Держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2007. – 20 с. – Бібліогр.:13 назв. – укр..
48. Завгородня Т.. Епістолярний жанр як важливий засіб батьківського виховання / Т. Завгородня // Рідна шк. : щомісяч. наук.-пед. журн. - 2013. - № 8/9. - С. 20-24. - Бібліогр.: 10 назв.– укр..
49. Трасковська В. О. Особливості прояву шкільної дезадаптації у нормально розвинених та розумово відсталих підлітків / В. О. Трасковська // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія. - 2011. - Вип. 3. - С. 197-204. - Бібліогр.: 7 назв. - укр.
50. Фатєєва Катерина Володимирівна. Система виховання в сім'ї Нікітіних в контексті проблем педагогічної науки і практики (70-ті-80-ті роки XX століття): автореф. дис. ... канд.. пед.. наук; / Фатєєва Катерина Володимирівна; Кіровоград.

- держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 20 с. – Бібліогр.:12 назв. – укр.
51. Фатєєва К. В. Роль сімейного виховання у формуванні особистості / Фатєєва К. В. // Херсон. держ. ун-т: зб. наук. пр.– 2009. – № 52. – С. 209-213. – Бібліогр.:15 назв. – укр.
52. Федяєва В. Л. Єдність духовного і фізичного розвитку дитини у системі педагогічної освіти батьків Павлиської школи (60-70 роки ХХ ст.) [Текст] / В. Л. Федяєва // Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту : матеріали V Міжнар. та XIX Всеукр. пед. читань, 11-12 жовт. 2012 р. у м. Донецьку : [у 4 т.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Укр. асоц. ім. Василя Сухомлинського, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Донец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. - Донецьк : Витоки, 2012. - Т. 3. - С. 31-35. - Бібліогр.: с. 35 (5 назв)
53. Федяєва В. Проблеми сім'ї і сімейного виховання в працях політичного діяча раннього радянського періоду (1917-1941) О. Колонтай (1872-1952) [Текст] / В. Федяєва // Історико-педагогічний альманах / НАПН України, Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини, Всеукр. асоц. істориків педагогіки. –Умань : [б. в.], 2012. – Вип. 2. –С. 65-67. – Бібліогр.: 9 назв. – укр.
54. Федяєва В. Л. Дитиноцентрична концепція сімейного виховання у науковому доробку В. О. Сухомлинського / Федяєва В. Л. // Педагогічний дискурс. – 2011.– № 10. – С. 496-500. – Бібліогр.: 24 назв. –укр..
55. Хабайлюк Валентина Василівна Психологічні особливості амбівалентності як чинника розвитку особистості в ранньому юнацькому віці в умовах сім'ї: автореф. дис.. ...канд.. психол. наук / Хабайлюк Валентина Василівна; Нац. Пед.. ун-т ім.. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 20 с. – Бібліогр.: 9 назв.– укр.
56. Хаирова С. И. Психологические программы по формированию социально адаптивного поведения подростков / С. И. Хаирова // Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України. - 2013. - № 3. - С. 184-188. - Библиогр.: 11 назв.– укр.
57. Хлистун Ніна Григорівна. Національне виховання в родинах української еліти (кінець ХІХ – початок ХХ століття): автореф. дис.. ... канд.. пед.наук. / Хлистун Ніна Григорівна; Нац. пед.. ун-т ім.. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 20 с. – Бібліогр.:8 назв. – укр.
58. Чеботарьова О. В. Духовно-моральна підготовка молоді до сімейного життя у філософській думці [Текст] / О. В. Чеботарьова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворіз. держ. пед. ун-т. - Кривий Ріг : КДПУ, 2011. - Вип. 33. - С. 560-565. - Бібліогр.: с. 565 (5 назв) . – укр.
59. Шевченко Наталія Юрійівна; Соціально-педагогічні засади формування усвідомленого ставлення батьків до прав дитини: автореф. дис.. ... канд.. пед.. наук / Шевченко Наталія Юрійівна; Луган. нац. пед.. ун-т ім.. Т. Шевченка. – Луганськ, 2006. – 20 с.– Бібліогр.:8 назв. – укр.
60. Шльонська Оксана Олександрівна. Стиль сімейного виховання як чинник формування адаптивних можливостей дитини: автореф. дис.. ... канд.. психол. наук / Шльонська Оксана Олександрівна. – Хмельницький, 2012. – 20 с.. – Бібліогр.:9 назв. – укр.
61. Щербина Віталій Юрійович. Особливості виховання дітей у сім'ї Півдня України: автореф. дис.. канд. пед.. наук / Щербина Віталій Юрійович;

Кіровоград. держ. пед.. ун-т ім.. В. Винниченка. – Кіровоград, 2013. – 20 с. –
Бібліогр. : 11 назв.– укр.

62. Якушко Н. М. Питання сімейного виховання американців у XVII - XVIII ст. /
Якушко Н. М. // Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. – 2011. – № 30. – С. 162-
168 . – Бібліогр.: 8 назв. – укр.

63. Янковчук Марина Миколаївна. Психологічні особливості розвитку
обдарованої дитини в сім'ї: автореф. дис. ...канд.. психол. наук. / Янковчук
Марина Миколаївна; НАПН України; Ін-т психол. ім.. Г. С. Костюка. – К, 2011. –
20 с. – Бібліогр.: 23 назв. – укр.